QORTI KOSTITUZZJONALI

IMHALLFIN

S.T.O. PRIM IMHALLEF JOSEPH AZZOPARDI
ONOR. IMHALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMHALLEF NOEL CUSCHIERI

Seduta ta' nhar il-Gimgha 5 ta' Ottubru 2018

Numru 8

Rikors numru 91/15 MCH

1. Anthony Farrugia;
2. Monica Fleri nee` Farrugia;
3. Raymond Farrugia in nomine proprio u bhala eredi ta' Anthony Farrugia li miet fid-9 ta' Mejju 2006

v.

Tabib Principali tal-Gvern (Sahha Pubblika) fil-kwalita` rapprezentattiva tieghu; u l-Kap Ezekuttiv tal-Awtorita` dwar is-Sahha u Sigurta`fuq il-post tax-xoghol fil-kwalita` rapprezentattiva tieghu u l-Avukat Generali

Il-Qorti:

<u>Preliminari</u>

1. Dan huwa appell maghmul mir-rikorrenti Anthony Farrugia [illum mejjet] u, Monica Fleri nee` Farrugia u Raymond Farrugia mis-sentenza moghtija fis-27 ta' Gunju 2017 [is-sentenza appellata] mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fil-kompetenza kostituzzjonali taghha [l-ewwel Qorti], li permezz taghha dik il-Qorti, filwaqt illi laqghet it-talbiet tar-rikorrenti u sabet li kien hemm lezjoni tal-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet u Libertajiet Fondamentali [il-Konvenzjoni] u l-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni ta' Malta [il-Kostituzzjoni], illikwidat favur ir-rikorrenti kumpens fis-somma ta' €6,000 li ghandha tinqasam ugwalment bejn ir-rikorrenti u li ghandha tithallas *in solidum* bejn l-intimati, bl-ispejjez, hlief ghal dawk relatati mal-intimata Awtorita` tas-Sahha u Sigurta` fuq il-Post tax-Xoghol, ibatuhom l-intimati *in solidum* bejniethom.

Mertu

2. Illi r-rikorrenti, Monica Fleri Soler u Raymond, bhala wlied u eredi ta' Anthony Farrugia li miet fid-9 ta' Mejju 2006 tal-eta` ta' 84 sena, fethu dawn il-proceduri biex jiksbu dikjarazzjoni illi d-drittijiet fondamentali taghhom taht l-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 2 u 8 tal-Konvenzjoni, gew lezi meta l-espozizzjoni ghal zmien twil ghal ammonti kopjuzi ta' asbestos fil-kors tal-impjieg tieghu mal-Malta Drydocks mill-

1959 sal-1995, wasslet ghall-mewt tal-imsemmi missierhom Anthony Farrugia.

3. Fir-rikors promotur taghhom ir-rikorrenti ghamlu s-segwenti talbiet relevanti ghal dan l-appell odjern:-

> "4. Tikkwantifika kumpens xieraq bhala rimedju ghal ksur tad-drittijiet fuq indikati jew liema minnhom fil-konfront tar-rikorrenti individwalment;
>
> "5. Tillikwida dan l-ammont ta' kumpens;
>
> "6. Tordna li l-ammont hekk likwidat bhala rimedju pekunjarju jithallas lir-rikorrenti individwalment".

4. Fir-risposta taghhom, l-intimati appellati *inter alia* cahdu li kien hemm ksur tad-drittijiet protetti mill-Artikoli citati mir-rikorrenti.

<u>Is-Sentenza Appellata</u>

5. L-ewwel Qorti waslet ghad-decizjoni taghha wara li ghamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet li qed jigu riprodotti testwalment:-

> "Skond ix-xiehda tal-Professur Joseph Cacciatolo, kap tad-dipartment tal-medicina fl-Universita riprodotta minn kawza ohra fuq fatti simili ghal din (fol. 70 tal-process) u jghid li hemm ness ta' kawzalita diretta bejn l-espozizzjoni ghall-asbestos ma' peritoneal mesothelcima , li hu kancer tal-pulmun, pero tista' teffettwa r-riti tal-imsaren, madwar il-qalb u t-testikoli. Dan in-ness ta' kawzalita bejn l-espozizzjoni ghall-asbestos mal-kancer ilu ppruvat xjentifikament mill-1960 mill-British Medical Journal li hu wiehed miz-zewg gurnali principali medici li jinqraw mit-tobba.
>
> "Giet ukoll riprodotta x-xiehda ta' Ray Busuttil, supretendent tas-sahha pubblika wkoll mehuda minn kawza ohra fuq fatti simili li qal li

informazzjoni dwar l-asbestos u s-sahha pubblika bejn l-1956 u s-sena 2010 ma kien hemm xejn fuq livell nazzjonali u ma kienx hemm direzzjoni dwar l-uzu tal-asbestos in generali.

“Ulied Anthony Farrugia xehdu illi missierhom kien ragel b’sahhtu bla ebda kundizzjoni kronika ta’ sahha. Sas-sebghin sena kien jahdem fil-workshop u b’sahhtu. Kien bniedem indipendenti sakemm hakmitu l-marda li rrendietu fragile hafna, mugugh, minghajr nifs u bilkemm kapaci jitla’ zewg turgien. Ir-rapport tat-tobba kien li qed imut bil-mod bla ebda kura ghal kundizzjoni tieghu. Dan kollu sehh madwar l-ahhar sena u nofs u ta’ hajtu.

“Joseph Saliba, policy manager ta’ Malta Shipyards fil-Ministeru tal-Infrastruttura f’xiehda wkoll riprodotta minn kawza ohra simili qal li l-ahhar kariga li kellu kien ta’ health and safety manager mal-Malta Shipyard li qabel kienet Malta Drydocks. Kien ilu jokkupa l-kariga mill-1993. Xoghlu kien li jiehu hsieb is-sahha u sigurta tal-haddiema. L-asbestos jintuza f’diversi affarijiet bhal insulation, boards u wiring. Fl-investigazzjonijiet li kienu ghamlu fit-Tarzna sabu tlett tipi ta’ asbestos, l-aktar hu dak l-inqas nociv pero sabu ftit li hu l-aktar forma ta’ asbestos nociva. F’Malta saru konxji dwar il-periklu tal-asbestos fin-nofs tad-disghinijiet, u bil-mod bdew jittestjaw ghal u jigbru l-asbestos minn fejn sabuh fid-Drydocks ghal habta tal-ahhar tad-disghinijiet. L-asbestos tnehha kollu mid-Drydocks u gie esportat b’mod legali ghad-distruzzjoni tieghu. Bhala prekawzjoni wkoll bdew igibu nies apposta biex jittestjaw vapuri li jidhlu t-tarzna ghal xoghol fuqhom sabiex jivverifikaw kellhomx asbestos. It-tarzna hadet ukoll il-prekawzjoni li tiehu l-haddiema ghal check ups l-isptar fejn qabel il-haddiema kienu jinghataw dangerous employment allowance li nqatghet. Zied li meta kien gie mpjegat mat-tarzna, hu fis-sittinijiet, l-asbestos kien jintuza bhala sheeting kontra s-shana. Ghalkemm l-asbestos hu assocjat mat-tarzna ghax jidhlu hafna vapuri, pero jinsab ukoll f’gaskits tal-karozzi, corrugated sheeting u tankijiet tal-ilma fuq il-bejt.

“Dr George Peplow kwalifikat fil-kimika analitika li x-xiehda tieghu giet ukoll riprodotta minn kawza ohra qal li l-asbestos hu perikoluz pero f’certi cirkostanzi jista’ jkun aktar perikoluz jekk tnehhih minhabba l-fibri li jarmi fl-arja. Hu ghamel diversi konsulenzi fosthom l-isptar St. Luke’s. Qal li kien hemm awareness fuq il-periklu assocjat mal-asbestos mill-ahhar tas-sittinijiet pero bhala ligijiet anki internazzjonali dawk waslu aktar tard, anki barra minn Malta. Fil-bidu tas-sebghinijiet il-prekawzjonijiet li kienu jittiehdu f’Malta kien li jekk tuza l-asbestos tahsel idejk u li toqghod attent ma jigix fuq hwejgek, pero ma kienx hemm sens tal-estent u kejl tar-riskju involut. Dan beda jsir b’mod aktar xjentifiku fid-disghinijiet. L-aktar li jintuza l-asbestos hu fuq il-vapuri bhal insulaturi ghal hot water pipes, partitions bejn bibien bhala fire retardant, pero jintuza wkoll f’affarijiet ohra bhala corrugated sheeting. L-ewwel ligi f’Malta saret fl-2003 biex tipprotegi l-haddiema, ghalkemm fit-tmenijijiet ma setghax jigi importat aktar f’Malta. Ix-xhud spjega li l-fatt li hemm asbestos f’sit, dan mhux necessarjament

perikoluz jekk fl-arja ma hemmx livell gholi ta' fibri tal-asbestos. Jekk pero l-asbestos jigi iddisturbat il-livelli fl-arja ser joghlew.

"**Eccezzjoni li l-lanjanzi li jirreferu ghal perjodu ta' qabel it-30 ta' April 1987 ma jistghux jigu mistharrga mill-Qorti ai termini tal-artikolu 7 tal-Kap. 319**

"Din l-eccezzjoni ma ghandhiex mis-sewwa billi l-lanjanza tar-rikorrenti qed tirreferi ghal episodji li veru sabu l-origini taghhom qabel l-1987 pero l-effetti taghhom baqghu oltre l-1987 sakemm missier ir-rikorrenti miet fl-2006 allegatament kawza tal-asbestos li kien espost ghalih fil-perjodu li kien jahdem mad-Drydocks mill-1959-1982. (Ara **Raymond Cassar Torreggiani et vs Avukat General et**, Kost 29/04/2016).

"**Mertu**

"Il-mertu tal-azzjoni hu wiehed semplici. Ir-rikorrenti qed jallegaw li l-marda ta' missierhom cioe kancer fl-imsaren kien ir-rizultat dirett tal-fatt li hu kien espost ghal diversi snin qabel mewtu ghal kontaminazzjoni minn asbestos fil-post tax-xoghol minghajr ma ttiehdu prekawzjonijiet mill-awtoritajiet tas-sahha biex jipprevjenu tali mard.

"Irrizulta mill-provi illi Anthony Farrugia dam aktar minn 20 sena jahdem id-Drydocks, entita pubblika tal-Gvern, fejn kien hemm materjal tal-asbestos prezenti u li sa mis-sittinijiet kien hemm informazzjoni medika dwar il-periklu assocjat mal-asbestos u ghal persuni li jigu esposti ghalih. Saret ukoll il-prova illi l-awtoritajiet tas-sahha bdew jiehdu mizuri preventivi fid-disghinijiet, cioe wara li Anthony Farrugia kien irtira mix-xoghol.

"Gie stabbilit mix-xiehda tal-Professur Cacciatolo, kap tad-dipartiment tal-medicina fl-universita li hemm ness dirett bejn il-marda tal-kancer senjatament pleural mesothalcima u l-espozizzjoni tal-bniedem ghall-asbestos. Anthony Farrugia miet kawza ta' din il-marda kif juri c-certifikat tal-mewt u l-inkartament tal-isptar esebit. Hu beda juru sintomi avvanzati ta' din il-marda fl-2005 kif jidher mill-istess notamenti u miet xi sena u nofs wara. Ghalkemm hu minnu illi l-marda tfaccat b'mod accertat klinikament snin wara li Anthony Farrugia spicca mill-impjieg pero n-ness dirett tal-marda max-xoghol tieghu fid-Drydocks ma giex meghlub bi prova kuntrarja mill-intimati, nonostante it-trapass taz-zmien. In oltre jigi rilevat li x-xoghol ta' Anthony Farrugia kien esklussivament fit-tarzna u ma ngiebet ebda prova li seta' kkontratta l-marda banda ohra jew minn sors iehor.

"Ir-rikorrenti jilmentaw illi minhabba l-marda li biha miet Anthony Farrugia kien hemm vjolazzjoni tal-art. 33 tal-Kostituzzjoni u tal-art. 2 u l-art. 8 tal-Konvenzjoni:

> "33. (1) Hadd ma jista' jigi pprivat mill-hajja tieghu intenzjonalment hlief fl-esekuzzjoni tas-sentenza ta' qorti dwar reat kriminali skont il-ligi ta' Malta li tieghu jkun gie misjub hati.
>
> "2. (1) Id-dritt ghall-hajja ta' kulhadd ghandu jigi protett b'ligi. Hadd ma ghandu jigi ipprivat mill-hajja tieghu intenzjonalment hlief fl-esekuzzjoni tas-sentenza tal-qorti wara li jigi misjub hati ta' delitt li dwaru tkun provduta mil-ligi din il-piena
>
> '8. (1) Kulhadd ghandu d-dritt ghar-rispett tal-hajja privata tieghu u tal-familja tieghu ...

"Il-Qorti tirreferi ghas-sentenza tal-Prim Awla Sede Kostituzzjonali fl-ismijiet **Mary Grace Farrugia et vs Tabib Principal ital-Gvern (Sahha Pubblika) et** deciza fil-31 ta' Jannar 2017 fejn irreferiet ghal kaz tal-ECHR **Brincat vs Malta** f'aktar dettall. Il-Qorti tqis illi ezami tas-sentenza tal-kaz Brincat hargu s-segwenti principji:

> "79. The Court reiterates that Article 2 does not solely concern deaths resulting from the use of unjustified force by agents of the State but also, in the first sentence of its first paragraph, lays down a positive obligation on States to take appropriate steps to safeguard the lives of those within their jurisdiction (see, for example, L.C.B. v. the United Kingdom, 9 June 1998, § 36, Reports 1998-III, and Paul and Audrey Edwards, cited above, § 54).
>
> "80. This obligation is construed as applying in the context of any activity, whether public or not, in which the right to life may be at stake, and a fortiori in the case of industrial activities which by their very nature are dangerous, such as the operation of waste-collection sites (see Öneryıldız v. Turkey [GC], no. 48939/99, §71, ECHR 2004-XII) or nuclear testing (see L.C.B. cited above, § 36) or cases concerning toxic emissions from a fertiliser factory (see Guerra and Others v. Italy, 19 February 1998, §§ 60 and 62, Reports 1998-I, although in this case the Court found that it was not necessary to examine the issue under Article 2, it having been examined under Article 8).
>
> "81. The Court considers that the same obligations may apply in cases, such as the present one, dealing with exposure to asbestos at a workplace which was run by a public corporation owned and controlled by the Government.
>
> "106. Thus, as to whether the Maltese Government knew or ought to have known in the early seventies, the Court must rely on other factors, most evident amongst them being objective scientific research, particularly in the light of the domestic context. The Court takes account of the list, submitted by the applicants, which contains references to hundreds of articles or other publications concerning the subject at issue published from 1930 onwards - many of them taken from reputable British medical journals. The Court observes that medical studies at the then Royal University of Malta were modelled on, and followed closely upon, the corresponding United Kingdom system, with many graduates in medicine continuing their studies in England and Scotland. Particularly in view of this situation, even

accepting the Government's argument - that is, that information was at the time not as readily available as it is today - it is inconceivable that there was no access to any such sources of information, at least, if by no one else, by the highest medical authorities in the country, notably the Chief Government Medical Officer and Superintendent of Public Health (as provided for in the, now repealed, Department of Health (Constitution) Ordinance, Chapter 94 of the Laws of Malta, see paragraph 42 above). In fact, according to Maltese law it was precisely the duty of the Superintendent of Public Health to remain abreast of such developments and advise the Government accordingly. The Court, further, observes that it has not been submitted that there had been any specific impediment to access the necessary information. Furthermore, the Government failed to rebut the applicants' assertion with any signed statement by a medical expert or authority, who could have attested that the medical professionals in the country were, in or around the 1970s, unaware of these worrying medically related findings at the time.
Moreover, the Pellicano judgment by the Commercial Court (see paragraph 35 above) is in itself an implicit acknowledgement by a domestic court that in the years preceding Mr Pellicano's death in 1979 the authorities knew or ought to have known of the dangers of working with asbestos and that they had failed to provide adequate health and safety measures in that respect.
Against this background, the Court concludes that for the purposes of the present case, it suffices to consider that the Maltese Government knew or ought to have known of the dangers arising from exposure to asbestos at least as from the early 1970s.

"107. As to the fulfillment of the ensuing obligations, as stated above, the respondent Government claimed that as soon as they had become aware of the dangers associated with asbestos, laws were enacted to protect employees from these dangers and this as early as 1987 by means of the Work Place (Health, Safety and Welfare) Regulations. It follows that, by Government's admission, up until 1987 no positive action was taken in the nearly two decades (four years in the case of Mr. Attard who left the MDC in 1974) during which the applicants had been exposed to asbestos.

"111. Consequently, from the information provided, it is apparent that from the mid-1980s to the early 2000s, when the applicants (except for Mr Attard) left the MDC, the legislation was deficient in so far as it neither adequately regulated the operation of the asbestos-related activities nor provided any practical measures to ensure the effective protection of the employees whose lives might have been endangered by the inherent risk of exposure to asbestos.

"Tajjeb jinghad illi d-decizjoni ta` Brincat (op. cit.) kienet tittratta kwistjoni identika ghal din tal-lum fejn l-ECHR ikkonkludiet li kien ippruvat ness ta` kawzalita` sufficjenti in kwantu malignant mesothalioma hija maghrufa bhala kancer rari assocjat ma` esposizzjoni ghal asbestos. Inghad hekk :-

"83. The medical certification indicated that Mr Attard's death was likely to be a result of asbestos exposure; malignant mesothelioma is known to be a rare cancer associated with asbestos exposure. The

> Court observes that it has not been contested or denied that Mr Attard worked at Malta Drydocks for more than a decade (1959-1974), during which time he was repeatedly exposed to asbestos. Neither has it been shown that Mr Attard could have been contaminated elsewhere or that he was affected by other factors that could have led to the disease. In these circumstances, and given that Mr Attard has died as a result of his cancer, the Court considers that Article 2 is applicable to the complaint brought by the applicants in application no. 62338/11 relating to the death of the said Mr Attard.
>
> “Fil-kaz ta` Brincat (op. cit.) inghad ukoll:-
>
> “85. However, in the context of dangerous activities, the scope of the positive obligations under Article 2 of the Convention largely overlaps with that of those under Article 8 (see Öneryıldız, cited above, §§ 90 and 160). The latter provision has allowed complaints of this nature to be examined where the circumstances were not such as to engage Article 2, but clearly affected a person’s family and private life under Article 8 (see López Ostra v. Spain, 9 December 1994, Series A no. 303-C and Guerra and Others, cited above).
>
> “Il-konkluzjoni kienet illi fil-kaz tal-haddiema li mietu bil-mesothelioma l-ilment taghhom kellu jigi trattat fil-kuntest ta` vjolazzjoni tal-Art 2 mentri fil-kaz tal-haddiema illi mardu bil-mesiothelioma l-ilment kellu jigi trattat biss fl-ambitu tal-Art 8.

“Din il-Qorti tikkondividi l-linja traccjata mill-ECHR u sejra tqis il-mewt ta` Anthony Farrugia, ghar-ragunijiet fuq esposti, bhala vjolazzjoni tal-art. 2 mhux tal-art. 8.

“In kwantu ghall-artikolu 33 tal-Kostituzzjoni fil-kawza **James Agius vs Avukat Generali et**, deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fl-14 ta’ Dicembru 2015, intqal hekk:

> “L-artikolu 33 tal-Kostituzzjoni “Ir-rikorrenti qed tallega ksur ta’ dan l-artikolu flimkien malartikolu 2 tal-Konvenzjoni. Il-kliem tal-artikolu 33 mhuwiex ezattament l-istess bhat-test tal-artikolu 2. L-artikolu 2 jibda bis-sentenza “Everyone’s right to life shall be protected by law”. Dan il-principju assolut mhuwiex rispekkjat fl-artikolu 33 li jinkorpora biss it-tieni frazi tal-artikolu 2. Wiehed jista’ jirraguna li din il-frazi thalliet barra appozitament u ghalhekk l-artikolu 33 jitkellem biss dwar indhil dirett mill-Istat.
> Izda dan l-artikolu ghandu jinghata l-istess applikazzjoni bhall-artikolu 2 tal-Konvenzjoni ghal diversi ragunijiet. L-ewwel nett hu pacifiku li rresponsabbilita guridika temani mhux biss fuq att pozittiv u dirett, imma anke minn att ta’ omissjoni fejn persuna tonqos milli taghmel dak li hu mistenni ragonevolment minnha. Att ta’ omissjoni jista’ jkun leziv daqs att ta’ kommissjoni. “Inoltre, l-obbligazzjoni sancita bl-artikolu 33 hija wahda essenzjalment tal-protezzjoni tal-hajja minn azzjonijiet illegali u arbitrarji tal-Istat. Dan jirrikjedi li l-Istat ghandu jkun marbut mhux biss milli jindahal fit-tgawdija ta’ tali dritt imma anke li jiehu mizuri pozittivi biex jassigura t-tharis tad-dritt; altrimenti dan l-artikolu ikun wiehed dghajjef u ineffettiv.

"A bazi ta' dawn l-osservazzjonijiet il-Qorti issib li mill-provi prodotti l-mewt ta' Anthony Farrugia kienet ta' rizultat ta' ommissjoni serja da parti tal-istat li mhux biss ma aggornax ruhu bil-legislazzjoni mill-gharfien tal-perikli tal-asbestos u l-uzu tieghu izda naqas ukoll li jaghmel rakkomandazzjonijiet pubblici dwar mizuri ta' prevenzjoni u eliminazzjoni tal-uzu f'waqtha ta' din is-sustanza nociva ghas-sahha tal-bniedem. Dan wassal biex Anthony Farrugia ghamel snin twal espost ghal dan il-materjal bla ebda hjiel tal-periklu li kien qed jigi espost inkonxjament ghalih, periklu li mill-ahhar tas-sittinijiet kien gia evidenti u rikonoxxut medicament. Il-Qorti ghalhekk taqbel ma' dak li ntqal mill-ECHR fi Brincat vs Malta u dak kunsidrat mill-Qorti Maltija kif fuq riportat u ribadut mill-istess Qorti diversament preseduta fil-kawza **George Spiteri et vs Policy Manager tal-Malta Shipyards et**, deciza fit-23 ta' Novembru 2016.

"**Kumpens**

"Stabbilit illi Anthony Farrugia miet probabilment kawza tal-kancer assocjat mal-espozizzjoni tieghu ghall-asbestos fi zmien li kien jahdem mat-tarzna, l-eredi tieghu cioe wliedu li kienu vicin tieghu fil-mumenti l-aktar difficli ta' hajtu cioe l-ahhar sena u nofs qabel ma miet batew is-sofferenza ta' wlied li jaraw lil missierhom ibati fl-ahhar ta' hajtu minn marda li originat mill-materal uzat fil-post tax-xoghol tieghu. Il-Qorti tqis li dan mhux kaz fejn id-dikjarazzjoni ta' lezjoni hi rimedju sufficjenti. Il-Qorti tqis illi f'dan il-kaz ghandhom jinghataw danni non prekunjarji ghas-sofferenza lil eredi. Il-Qorti taghmel referenza ghaz-zewg sentenzi Maltin gia msemmija aktar il-fuq cioe dak ta' Spiteri u Farrugia u l-kumpens hemm likwidat. Il-Qorti tqis li f'dan il-kaz hemm differenza sostanzjali mill-kawzi l-ohra cioe t-trapass ta' zmien bejn meta Anthony Farrugia irtira u meta jidher pruvat li l-marda qerrieda qabdet mieghu cioe l-ahhar sena u nofs ta' hajtu. Fil-kawzi l-ohra l-eta tal-persuni milquta kienu fis-sittinijiet u ghalhekk ta' eta pjuttost zghira u f'perjodu fejn il-kapacita lavorattiva u l-kontribuzzjoni familjari attiva kienet ghadha qawwija. Jigi rilevat ukoll illi Anthony Farrugia miet ta' 84 sena cioe erbgha u ghoxrin sena wara li irtira u ta' eta avvanzata. Dawn il-fatturi jwasslu lil Qorti tikkonkludi illi l-kumpens non pekunjarju ghas-sofferenza subita bil-vjolazzjoni tad-dritt msemmi ghandu jkun ta' €6,000".

L-Appell

6. Ir-rikorrenti pprezentaw l-appell taghhom permezz ta' rikors datat 28 ta' Gunju 2017, fejn talbu li din il-Qorti sabiex, filwaqt li tikkonferma s-

sejba tal-lezjoni riskontrata taht l-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni, tawmenta sostanzjalment il-kumpens moghti lilhom ghal dik il-lezjoni u dan konformament mal-kazistika tal-Qorti Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem [il-Qorti Ewropea] citata fl-atti ta' dan il-kaz.

7. L-aggravju fil-parti principali tieghu jikkoncerna l-quantum tal-kumpens ghad-danni mhux pekunarj li l-ewwel Qorti stabbilit fl-ammont ta' €6,000 ghall-ksur riskontrat fis-sentenza appellata. Skont ir-rikorrenti, dan l-ammont huwa baxx wisq, anke b'referenza ghall-kumpens moghti f'kazijiet analogi, tant illi bid-decizjoni taghha l-ewwel Qorti ddiskriminat kontra taghhom fir-rigward tal-kumpens moghti. It-tieni parti tal-aggravju tikkoncerna t-talba tar-rikorrenti ghar-rifuzjoni tal-ispejjez tal-funerali fl-ammont ta' €1,546.82 b'referenza ghas-"seba' talba attrici".

8. B'risposta pprezentata fit-13 ta' Lulju 2017, l-intimat it-Tabib Principali tal-Gvern (Sahha Pubblika) wiegeb illi filwaqt illi s-sentenza appellata hija gusta u timmerita konferma, l-appell tar-rikorrenti ghandu jigi michud ghar-ragunijiet imsemmija fl-istess risposta tal-appell.

9. B'risposta pprezentata wkoll fit-13 ta' Lulju 2017, l-intimat Avukat Generali wiegeb illi l-aggravju dwar il-quantum tal-kumpens mhux

gustifikat u ghandu jigi respint ghar-ragunijiet imsemmijin fl-istess risposta.

L-Aggravju

10. Qabel xejn hija opportuna l-osservazzjoni illi ma sar ebda appell dwar id-decizjoni tal-ewwel Qorti fejn sabet lezjoni tad-dritt tar-rikorrenti taht l-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni, izda mhux taht l-Artikolu 8. Ghalhekk l-appell, u kwindi l-konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti, ser ikunu limitati ghall-aspett tal-*quantum* likwidat mill-ewwel Qorti bhala kumpens ghall-ksur tal-imsemmija artikoli.

11. Ir-rikorrenti jilmentaw illi l-*quantum* tal-kumpens moghti mill-ewwel Qorti huwa baxx wisq meta mqabbel mal-kumpens moghti f'kaz simili mill-Qorti ta' Strasburgu fil-kaz **Brincat and others v. Malta** u mill-Qorti lokali fil-kaz **George Spiteri et v. Policy Manager tal-Malta Shipyard et**.[1] Skont ir-rikorrenti, l-ewwel Qorti injorat id-decizjoni moghtija mill-Qorti Ewropea fil-kaz fuq indikat fir-rigward tal-*quantum* tal-kumpens moghti in linea ta' danni non-pekunjarji, b'mod li ddiskriminat kontrihom, anke ghaliex skont ir-rikorrenti, il-kriterju tal-eta` applikat mill-ewwel Qorti ma huwiex relevanti ghall-finijiet ta' likwidazzjoni tad-danni morali ghaliex il-hajja ta' bniedem ma tiswiex iktar jew inqas skont l-eta`. Jghidu wkoll illi l-ewwel Qorti naqset ukoll li tiehu in konsiderazzjoni l-

[1] *Op. cit.*

ugiegh fiziku li ghadda minnu Anthony Farrugia, qabel miet u l-gravita` tal-lezjoni sofferta.

12. L-intimati, biex jirribattu dan l-aggravju tar-rikorrenti dwar id-diskriminazzjoni li jallegaw li soffrew b'rizultat tad-decizjoni tal-ewwel Qorti fir-rigward tal-quantum tal-kumpens moghti lilhom, issottolinejaw id-differenza li tezisti bejn ic-cirkostanzi ta' Anthony Farrugia, mertu ta' din il-kawza, u dawk ta' George Spiteri[2] kif ukoll ta' Attard li kien wiehed mill-applikanti fil-kaz ta' **Brincat and others v. Malta**.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

13. Fl-ewwel lok hija f'lokha l-osservazzjoni illi l-proceduri odjerni huma principalment diretti sabiex jindirizzaw il-lezjoni kostituzzjonali jew konvenzjonali subita mir-rikorrenti fid-drittijiet fundamentali taghhom, precizament, f'dan il-kaz, id-drittijiet protetti bl-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni li taghhom l-ewwel Qorti rravvizat ksur, u huwa biss sekondarjament u b'specifiku qed jitolbu r-refuzjoni tal-ispejjez tal-funeral mhallsa miz-zewg rikorrenti ulied tal-mejjet Anthony Farrugia. F'dan l-istadju hija opportuna l-osservazzjoni li, ghalkemm fir-rikors tal-appell taghhom ir-rikorrenti qed jallegaw li saret diskriminazzjoni fil-konfront taghhom u gew lezi fil-konfront

[2] **George Spiteri et vs Policy Manager tal-Malta Shipyard et** [Rikors 30/2009 deciza P.A. S.K. 23 ta' Novembru 2016]

taghhom id-drittijiet fundamentali protetti fl-Artikolu 6, 13 u 14, dawn ma jinkwadrawx fir-rikors promotur, la fil-premessi u lanqas fit-talbiet u, ghaldaqstant din il-Qorti ser tillimita ruhha ghal dak mitlub mir-rikorrenti fil-proceduri odjerni.

14. Huwa pacifiku illi meta tinstab lezjoni ta' dritt protett mill-Konvenzjoni u/jew mill-Kostituzzjoni, il-mira primarja tar-rimedju tkun, generalment, il-waqfien tal-lezjoni, u l-konsiderazzjoni ta' kumpens tkun ta' importanza sekondarja, tant illi l-kumpens m'huwiex moghti f'kull kaz fejn tigi riskontrata lezjoni. Daqstant iehor huwa pacifiku illi l-qorti fil-funzjoni kostituzzjonali taghha, ghandha s-setgha illi tipprovdi ghall-hlas ta' danni sew pekunjarji, sewwa sew morali jew non-pekunjarji, b'zieda mar-rimedju li jista' jkun moghti meta dan ir-rimedju jista' ma jkunx wiehed shih u ma jaghmilx gustizzja f'dak il-kaz u meta d-dikjarazzjoni wahedha ta' ksur, jew il-waqfien tal-lezjoni, ma jkunux sufficjenti. Hawnhekk tqum il-htiega li l-vittma tigi kkumpensata ulterjorment ghat-telf li tkun soffriet. Fil-kaz **Kingsley v. United Kingdom**[3] il-Qorti Ewropea ghamlet is-segwenti osservazzjonijiet:-

> "The court recalls that it is well established that the principle underlying the provision of just satisfaction for a breach of article 6 is that the applicant should as far as possible be put in the position he would have enjoyed had the proceedings complied with the Convention's requirements. The court will award monetary compensation under article 41 only where it is satisfied that the loss or damage complained of was actually caused by the violation it has

[3] Appl. No. 35607/97, deciz 28 ta' Mejju 2002.

> found, since the state cannot be required to pay damages in respect of losses for which it is not responsible".

15. F'dawk il-kazjiet fejn gie ritenut li jkun opportun u indikat li jsir ordni ghall-hlas ta' kumpens ghal danni pekunarji u/jew non-pekunjarji, din il-Qorti, fuq l-iskorta tal-gurisprudenza lokali u tal-Qorti ta' Strasburgu, identifikat b'mod generali, tliet kriterji centrali u kumulattivi: [i] li r-rimedji li jkunu ezistenti jew disponibbli fis-sistema guridika ordinarja, ikunu inadegwati; [ii] li jkun hemm konnessjoni kawzali bejn il-lezjoni u t-telf li ghalih jintalab il-kumpens, b'mod illi kumpens jinghata biss fejn jigi stabbilit ness kawzali bejn il-lezjoni u t-telf reklamat; u finalment, [iii] l-iktar f'kazijiet fejn issir talba ghall-hlas ta' danni non-pekunjarji, irid jigi rravvizat grad sufficjenti ta' gravita` tat-telf innifsu.

16. Issir referenza in propositu ghas-sentenza tal-5 ta' Lulju 2011, fl-ismijiet **Victor Gatt et v. Avukat Generali, u Maltapost plc**, fejn din il-Qorti ghamlet is-segwenti osservazzjonijiet rilevanti f'materja ta' kumpens:

> "Dwar *just satisfaction*, ir-regola hija li meta l-Qorti ssib li hemm vjolazzjoni, sa fejn hu possibbli, l-istat ghandu jipprovdi ghal *restitutio in integrum*. Meta dan ma jkunx possibbli jew inkella jkun biss parzjalment possibili l-Qorti ghandha taghti *just satisfaction*. Id-decizjoni li d-dikjarazzjoni ta' vjolazzjoni wahedha tkun bizzejjed hija l-eccezzjoni u ghandha tkun riservata ghal kazijiet fejn hemm rimedju jew konsegwenzi huma zghar. Fil-kazijiet l-ohra fejn il-lezjoni hija aktar serja l-Qorti ghandha taghti kumpens pekunjarju ghal dik il-vjolazzjoni.
> …

> "Kif inghad fis-sentenza *Amato Gauci v. Malta* deciza fil-15 ta' Settembru 2009, "*Under Article 41 of the Convention the purpose of awarding sums by way of just satisfaction is to provide reparation solely for damage suffered by those concerned to the extent that such events constitute a consequence of the violation that cannot otherwise be remedied* (ibid., § 249). ……..(para 80)".

17. Illum, u minhabba l-fattispecje tal-kaz odjern, din il-Qorti taqbel illi ma tistax ma tiehux konjizzjoni tas-sentenza recenti **Brincat and others v Malta**[4]*,* fejn filwaqt li nghatat tifsira aktar wiesa' tal-portata tar-rimedju "pekunjarju" mitlub fil-proceduri f'Malta f'dak il-kaz, gie riaffermat li fil-kazijiet ta' lezjoni tal-Artikoli 2 u 3 u possibilment, f'cirkostanzi applikabbli, tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni, ghandu dejjem ikun possibli bhala rimedju l-hlas ta' danni mhux pekunjarji.

18. Din il-Qorti tinnota illi mill-atti processwali tal-kawza odjerna ma jirrizultax jekk ir-rikorrenti kienux ipprocedew kontra l-iStat b'kawza civili quddiem il-Qrati ordinarji, biex jitolbu l-hlas tad-danni materjali u pekunjarji ghat-telf li setghu attwalment soffrew minhabba l-mewt ta' Anthony Farrugia. F'kull kaz pero`, ir-rikorrenti ma ressqux provi f'din il-kawza in sostenn tat-talba originali taghhom li jigu likwidati danni pekunjarji.[5] Huwa evidenti ghalhekk li r-rimedju mertu ta' dan l-appell ghandu jikkonsisti f'danni non-pekunjarji ghal-lezjoni subita.

[4] Deciz 24 ta' Lulju 2014.

[5] Oltre ghall-ispejjez tal-funeral li jifformaw il-mertu tat-tieni parti tal-aggravju tar-rikorrenti.

19. Infatti, din il-Qorti tosserva illi, minkejja illi fis-sitt talba taghhom fir-rikors promotur, ir-rikorrenti talbu illi tinghata ordni sabiex l-ammont likwidat bhala rimedju pekunjarju jithallas lilhom individwalment, ma jirrizultax illi l-aggravju taghhom huwa iccentrat fuq in-nuqqas tal-ewwel Qorti li tillikwida danni pekunjarji. Evidentement, ir-rikorrenti llimitaw aggravju taghhom ghall-konsiderazzjoni li l-*quantum* tad-danni morali likwidat mill-ewwel Qorti, tant huwa baxx illi huwa rizorji u diskriminatorju.

20. Skont ir-rikorrenti, l-ewwel Qorti ma haditx kont tal-quantum tal-kumpens likwidat mill-Qorti Ewropea fil-kaz ta' **Brincat and others v. Malta**. Din il-Qorti tosserva illi f'dan il-kaz appena citat, il-Qorti Ewropea llikwidat kumpens non-pekunjarju fis-somma ta' €9,000 ghal-lezjoni tal-Artikoli 2 u 8 tal-Konvenzjoni fil-kaz ta' diversi vittmi li, ghalkemm gie stabbilit li sahhithom giet affettwata negattivament u serjament b'espozizzjoni ghall-asbestos, kienu ghadhom hajjin meta gie deciz il-kaz. Filwaqt illi r-rikorrenti jilmentaw li dan huwa addirittura iktar mill-ammont ta' kumpens li gie moghti lilhom bhala eredi ta' persuna li attwalment mietet bhala kawza diretta tal-effetti nocivi tal-asbestos, iqabblu l-kaz taghhom mal-kaz ta' Attard[6] [mertu tal-Applikazzjoni Numru 62338/11[7]] li wkoll kien lahaq miet bl-effetti tal-asbestos. Fil-kaz ta' Attard, jirrizulta li t-tlett eredi applikanti tieghu inghataw kumpens

[6] F'dak il-kaz il-vittma kellu 61 meta miet
[7] Din tifforma parti mid-decizjoni f'**Brincat and others v. Malta**.

non-pekunjarju fis-somma ta' €30,000. Skont ir-rikorrenti dan il-kaz huwa simili ghall-kaz odjern u jikkontendu li l-ewwel Qorti messa illikwidat kumpens f'ammont komparabbli. Jisiltu wkoll paragun bejn il-kaz taghhom u dak ta' *George Spiteri*[8] li kien miet fl-eta` ta' 67 fil-mori tal-kawza kostitzzjonali istitwita minnu fuq l-istess binarji ta' dan il-kaz odjern, fejn il-Qorti llikwidat kumpens ghad-danni non-pekunjarju fis-somma ta' €25,000, pagabbli lil hames eredi tieghu.

21. Din il-Qorti tqis illi hawnhekk qeghdin fil-kamp tad-dritt ghall-protezzjoni tal-hajja, li huwa l-iktar dritt sagrosant protett mill-Konvenzjoni u l-Kostituzzjoni, kif ukoll fil-kamp tad-danni morali pretizi mill-eredi ta' persuna li mietet appuntu minhabba vjolazzjoni ta' dan id-dritt. Fuq kollox, kif diga` stabbilit, dan l-appell ma jittrattax il-likwidazzjoni ta' danni materjali jew pekunjarju, fejn certu fatturi setghu jassumu relevanza fl-ezercizzju ta' kwantifikazzjoni, izda jitratta biss kumpens ghal danni ta' natura morali li ma jidhlu qatt fl-ezami estensiv u komputtativ bhal ma hu telf ta' qliegh prezenti u futur u danni ohra inkorsi. Dan qed jinghad b'referenza ghas-sottomissjonijiet maghmula mill-intimati fir-risposta tal-appell taghhom in tema tar-reintegrazzjoni tal-patrimonju tad-danneggjat[9], liema sottomissjonijiet din il-Qorti tqis li huma ghal kollox irrelevanti fil-kaz tal-lum.

---

[8] *Op. cit.*
[9] Pagna 5, paragrafu 16 tar-risposta tal-appell tal-intimati.

22. Din il-Qorti taqbel mar-rikorrenti illi c-cirkostanzi ta' dawn iz-zewg kazijiet citati minnhom fir-rikors tal-appell, huma analogi ghal dawk tal-kaz odjern fil-mertu centrali taghhom u fl-elementi li huma relevanti sabiex tigi stabbilita lezjoni lamentata u d-dritt ghal kumpens ghal danni mhux pekunjarju. Dan jinghad ghaliex fit-tliet kazijiet, li lkoll gew istitwiti jew tkomplew mill-eredi tal-vittmi li mietu, il-vittmi kollha kienu eks-impjegati tal-Malta Drydocks li kienu jahdmu fl-istess perijodu ta' zmien bhala haddiema gewwa t-tarzna, kienu kollha esposti ghall-asbestos fuq il-post tax-xoghol taghhom, u lkoll mietu b'kundizzjonijiet li kienu kagun tal-espozizzjoni kontinwa taghhom ghall-asbestos fil-kors tal-impjieg taghhom. Fil-fehma kkonsidrata ta' din il-Qorti, huma dawn il-kriterji, maghdud maghhom ukoll it-tul taz-zmien tal-marda li sofrew qabel ma' mietu, u l-ansjeta` u s-sofferenza tal-familjari tal-vittma kif ukoll, sa certu punt, l-eta` tal-vittma, li huma relevanti biex jigi likwidat kumpens ghal danni non-pekunjarji lill-eredi tal-vittmi. Inoltre, din il-Qorti taqbel li anke fil-kaz odjern fil-komputazzjoni tal-*quantum* tal-kumpens dovut liz-zewg eredi rikorrenti ghandu jittiehed kont tar-relattivita' ma' kazijiet ohra simili ga decizi.

23. Din il-Qorti thoss li huwa importanti li jigi spjegat u senjalat li l-fattur tal-eta` tal-mewt tal-vittma ghandu piz qawwi fil-komputazzjoni tal-kumpens, ghax ghandu jirrizulta car li, hemm differenza kbira fil-kaz fejn il-marda qerrieda tkun hakmet persuna f'eta` relattivament zghira bhal

nghidu ahna 60 sena circa u meta bhal fil-kaz odjern il-marda tkun hakmitu meta l-persuna kienet qabzet 80 sena. Fl-ewwel kaz il-vittma jkun gie privat minn hajtu f'eta` relattivament zghira, u ghalhekk il-familjari tieghu jkunu gew privati mill-prezenza u mill-kumpanija tieghu ghal numru ta' snin li kieku ma hadmitux il-marda, filwaqt li fit-tieni kaz il-vittma ikun ghex ghall-numru sostanzjali ta' snin u hu u l-familjari tieghu gawdew lil xulxin ghal zmien twil sakemm miet ta' eta` li generalment il-prospetti li persuna tkompli tghix u tgawdi kwalita` ta' hajja tajba huma zghar.

24. Fattur iehor li fil-fehma ta' din il-Qorti ghandu jigi senjalat fil-komputazzjoni tal-kumpens huwa t-tul taz-zmien li matulu l-vittma damet isofri mill-marda, f'liema perijodu wkoll il-familjari tieghu jkunu sofrew ansjeta` u dwejjaq meta raw lil missierhom ibati, minhabba l-marda, sakemm miet. F'dan il-kaz jirrizulta li bejn id-data li fiha tfegget il-marda u l-mewt tar-rikorrent, ghaddew circa sena u nofs.

25. Ghalkemm din il-Qorti tqis li huwa minnu li kull kaz ghandu jigi analizzat minn lenti individwali u fuq il-merti partikolari tieghu, hija daqstant relevanti l-konsiderazzjoni ta' uniformita` fid-decizjonijiet ta' kazijiet analogi, u dan fl-interess tal-ahjar amministrazzjoni tal-gustizzja kif ukoll sabiex din il-Qorti ma taghtix lok hija stess ghal ilmenti ohrajn ta' natura kostituzzjonali. Dan ma jfissirx li l-qorti ma tistax tiddeciedi

differentement mill-gurisprudenza lokali jew tal-Qorti ta' Strasburgu in materja, jekk tasal biex temmen illi fil-kaz partikolari quddiemha, ma ghandhomx jigu applikati l-konsiderazzjonijiet maghmulin f'sentenzi ohrajn precedenti fl-istess materja, anke ghaliex kif inhuwa risaput, il-qrati Maltin ma humiex marbutin bil-principju ta' *stare decisis*. Fir-rigward, din il-Qorti taghmel referenza ghas-sentenza taghha fl-ismijiet **Igino Trapani Galea Feriol pro et noe v. Kummissarju tal-Artijiet et**[10], fejn f'materja ta' komputazzjoni ta' kumpens ghal lezjoni ta' dritt fondamentali sancit f'artikolu konvenzjonali fuq citat gie osservat:-

> "Rigward il-quantum tal-kumpens stabbilit mill-ewwel Qorti, din il-Qorti tosserva fl-ewwel lok li kull kaz ghandu jigi trattat u deciz fuq il-fattispecie tieghu. Barra minn hekk, jekk il-Qorti Ewropeja hasset li f'certi kazijiet kellha taghti kumpens f'ammont inferjuri ghal dak li nghata lir-rikorrenti mill-ewwel Qorti, ma jfissirx li allura l-qrati maltin tilfu l-awtonomija taghhom b'mod li bilfors kumpens li jinghata ikun f'ammont vicin dak li taghti l-Qorti Ewropeja".

26. Madanakollu, huwa pacifiku wkoll illi l-qrati Maltin ma jiskartawx facilment il-gurisprudenza tal-Qorti Ewropea specjalment meta jkunu qeghdin jittrattaw lezjoni taht il-Konvenzjoni, wisq anqas ma jiskartawx gurisprudenza lokali in materja fejn jigi stabbilit illi l-lezjoni sehhet f'kazijiet analogi, kif inhuma l-kaz odjern ta' Anthony Farrugia, u dawk ta' George Spiteri u tal-familja Attard, salv ghall-etajiet differenti tal-vittmi. Fil-fatt Anthony Farrugia miet meta kellu 84 sena, George Spiteri miet meta kellu 67 sena u Attard miet fl-eta` ta' 61. Fl-istess vena, din il-Qorti tirreferi wkoll ghall-kaz ta' Andrew Psaila, deciz b'sentenza tal-

[10] Deciza fil-31 ta' Ottubru 2014

Prim'Awla tal-Qorti Civili [Sede Kostitizzjonali][11], li wkoll miet kawza tal-espozizzjoni tieghu ghall-asbestos f'cirkostanzi simili ghal dawk taht konsiderazzjoni. Senjatament, Andrew Psaila, bhal fil-kaz odjern ta' Anthony Farrugia u fil-kaz ta' George Spiteri, kif ukoll Attard, kien miet fi zmien qasir wara d-dijanjosi ta' marda assocjata mal-asbestos. Il-Qorti tinnota wkoll illi fil-kaz ta' Andrew Psaila, ghalkemm dan il-vittma miet meta kien ghadu impjegat mal-Malta Drydocks fis-sena 1980 fl-eta` ta' 60 sena, il-Qorti llikwidat kumpens ghal danni mhux pekunjarju fis-somma ta' €30,000, li hi somma identika ghal dik likwidata fil-kaz tal-familja *Attard* fid-decizjoni **Brincat and others v. Malta**. Il-Qorti mmotivat id-decizjoni taghha fil-kaz ta' Andrew Psaila, kif gej:-

> "Ghal dak li jirrigwarda *non pecuniary damages,* din il-Qorti sejra toqghod fuq il-linji traccjati fil-kaz ta` *Brincat*. Hemm, fost l-applikanti, kien hemm l-eredi ta` haddiem kunjomu Attard li miet b`kancer attribwit ghall-esposizzjoni mill-asbestos. Attard miet fl-2006 fl-eta` ta` 61 sena. Fil-kaz tal-lum Psaila miet fl-1988 fl-eta` ta` 60 sena. Il-Qorti sejra tillikwida kumpens fl-ammont ta` €30,000 ghall-vjolazzjoni tal-Art 2 tal-Konvenzjoni u ghall-Art 33 tal-Kostituzzjoni sabiex jinqasam indaqs bejn kull wiehed u wahda bejn l-erba`[12] rikorrenti".

27. Din il-Qorti tinnota illi fil-kaz odjern l-ewwel Qorti qieset, fil-likwidazzjoni tad-danni morali dovuti f'dan il-kaz, mhux biss l-affinita` bejn il-vittma u r-rikorrenti, u s-sofferenzi taghhom, izda wkoll it-trapass taz-zmien bejn iz-zmien meta li Anthony Farrugia rtira u z-mien meta gie ppruvat li tfaccat il-marda li eventwalment qatlitu. Qieset ukoll li, il-

[11] **Mary Grace Farrugia et v. Tabib Principali tal-Gvern (Sahha Pubblika)** – deciza 31 ta' Jannar 2017.
[12] Sottolinear tal-Qorti

kapacita` lavorattiva ta' Farrugia u l-kontribuzzjoni familjari attiva tieghu meta hakmitu l-marda, kienu ferm inqas.

28. Ferm il-premess, din il-Qorti ma tistax tinjora l-fatt illi, ghalkemm huwa relevanti l-fatt li l-vittma kellu 84 sena meta miet, u ghalhekk ma setax kien mistenni jghix ghexieren ta' snin ohra, il-hajja familjari tar-rikorrenti giet imcahhda hesrem mill-prezenza ta' Anthony Farrugia – fattur li certament ikkontribwixxa b'mod sinjifikanti ghall-ansjeta` u tbatija li garrbu l-familjari, iktar u iktar meta rawh isoffri b'mod kiefer mill-effetti tal-kancer assocjat mal-asbestos, kif deskritt minnhom fl-affidavits taghhom. Ir-rikorrenti ddeskrivewh kollettivament bhala bniedem li kien b'sahhtu u attiv oltre li kien indipendenti u l-*full-time carer* ta' ommhom, sakemm marad bil-kancer li eventwalment qatlu.

29. F'dan il-kaz tal-lum, huwa evidenti li ftit li xejn kien hemm dipendenza mir-rikorrent cioe` ulied il-mejjet, fuq l-istess missierhom Anthony Farrugia. Fl-istess hin pero`, din il-Qorti taghraf illi inevitabbilment kien hemm affinita` affettiva familjari bejn il-mejjet u wliedu r-rikorrenti, li gieghlet lill-istess rikorrenti jbatu b'mod sinjifikanti jaraw lil missierhom imut bil-mod b'din il-marda kiefra li qabbditu minhabba l-espozizzjoni tieghu ghall-asbestos.

30. Konformament mal-premess, din il-Qorti hija tal-fehma illi din il-parti tal-aggravju tar-rikorrenti huwa fondat u sejra tilqghu, u ghall-finijiet tal-kumpens dovut f'dan il-kaz lir-rikorrenti in linea ta' *non-pecuniary damages* minhabba l-vjolazzjoni riskontrata mill-ewwel Qorti tad-dritt protett mill-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni u l-Artikolu 33 tal-Kostituzzjoni, u mizmumin ferm il-konsiderazzjonijiet fuq riportati, tqis illi dan il-kumpens jimmerita li jigi likwidat fis-somma komplessiva ta' ghaxart elef Euro (€10,000), pagabbli lir-rikorrenti *in solidum* bejniethom.

31. Rigward it-tieni parti tal-aggravju li tikkoncerna r-rifuzjoni tal-ispejjez tal-funeral, din il-Qorti tikkonsidra dan l-ilment fieragh fid-dawl tal-konsiderazzjoni li, tenut kont tal-eta` tal-vittma, il-prospetti li dan kien ser jghix hafna snin aktar kienu zghar u, fi kwalunkwe kaz, l-ispejjez funebri dejjem kienu ser jithallsu mal-mewt ta' missier ir-rikorrenti irrispettivament mir-raguni tal-mewt.

32. Ghaldaqstant l-aggravju tar-rikorrenti huwa fondat fil-limiti tal-konsiderazzjonijiet premessi u ser jigi milqugh kif fuq spjegat

Decide

Ghal dawn il-motivi, din il-Qorti tiddisponi mill-appell tar-rikorrenti billi tilqghu u tillikwida l-kumpens ghad-danni morali sofferti mir-rikorrenti

bhala rizultat tal-lezjoni riskontrata fis-sentenza appellata fis-somma ta' ghaxart elef Euro (€10,000), u tordna lill-istess intimati jhallsu din is-somma lir-rikorrenti flimkien bejniethom, bl-ispejjez din l-istanza jithallsu mill-intimati wkoll *in solidum* bejniethom.

Joseph Azzopardi Prim Imhallef	Giannino Caruana Demajo Imhallef	Noel Cuschieri Imhallef

Deputat Registratur
mb